

Назаренко Марія Володимирівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Шевякова Ольга Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Порушення формування особистості як в емоційній, так і в інших сферах, умовно можуть бути розділені на два класи:

- специфічні - для визначеного вікового етапу;
- неспецифічні (загальні) – такі порушення в будь-якому віці вважаються предметами корекції.

В дошкільному віці емоційним порушенням є замкнутість, агресивність, страхи і тривожність.

Більшість закордонних психологів вважають, що тривожність, маючи природну основу (властивості нервової та ендокринної систем), складається в результаті дії соціальних та особистісних чинників. А деякі вітчизняні дослідники сходяться у визнанні необхідності розглядати його диференційовано - як ситуативне явище і як особистісну характеристику з урахуванням перехідного стану і його динаміки.

Найбільш яскраве різноманіття використання понятійних засобів, відсутність термінологічної позиції в описі досліджуваної нами області психічної реальності, виявляється в тому спектрі визначень тривожності, який

на сьогоднішній день існує в психологічній літературі. Він представлений у таблиці 1

Таблиця 1

Спектр визначень тривожності в психологічній літературі

№ п/п	Автори вітчизняної психології	Визначення поняття «тривожність»	Автори закордонної психології	Визначення поняття «тривожність»
1.	А.М. Парафіян	Переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки, що загрожує.	З. Фрейд	Зіткнення біологічних потягів з соціальними заборонами породжує неврози і тривожність.
2.	Р.С. Немов	Постійний або ситуативний прояв властивостей людини приходить в стан підвищеної турботи, відчувати страх і тривогу в специфічних соціальних ситуаціях.	А. Адлер	В основі лежить суперечність між "хотіти" (волі до могутності) і "могти" (неповноцінність), що впливають з прагнення до вищості.
3.	Ж.М. Глозман, В.В. Зоткіна	Постійні переживання тривоги.	К. Хорні	Результат неправильних людських відносин
4.	А.В. Петровський	Схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги; один з основних	С. Саллівен	Розглядає тривожність не лише як одна з основних властивостей особистості, але й як фактор, що

		параметрів індивідуальних відмінностей.		визначає її розвиток.
5.	В.С. Мерлін В.Д. Небиліцин	Властивість темпераменту	Е. Фромм	Заснована на реакції страху.
6.	Г.Г. Аракела, Н. Є. Лисенко, О.Є. Шотт.	Багатозначний психологічний термін, який описують як певний стан індивідів в обмежений момент часу, так і сталий властивість будь-якої людини.	Массер, Корнер, Каган	Ставлять ступінь тривожності людини в залежність від ступеня інтенсивності обставин (стимулів).
7.	Б.І. Кочубей Є.В. Новікова	Розвивається внаслідок наявності внутрішнього конфлікту.	Lersild A.	Реакція суб'єкта на події, що відбуваються безпосередньо в навколишній обстановці.
8.	Н.Ю. Сінягіна	Порівняно м'яку форму прояву емоційного неблагополуччя, яка виражається в хвилюванні, підвищеному занепокоєнні в різних ситуаціях, в очікуванні поганого ставлення з боку оточуючих і т. д.	К. Роджерс	Основу тривожності виводить зі співвідношення двох систем особистості - свідомої і несвідомої.
9.	А.І. Захаров	Схильність до неспокою, недостатня внутрішня узгодженість почуттів і бажань.		
10.	С.С. Степанов	Переживання емоційного неблагополуччя, пов'язане з передчуттям небезпеки або невдачі.		

11.	Н.В. Імедадзе	Специфічно соціалізована емоція.		
12.	В.Р. Кисловський	В дуже значній мірі є функцією соціального спілкування.		

Представлений перелік визначень свідчить про неоднозначне трактування поняття тривожності. Але все ж таки ми можемо стверджувати про те, що тривожність – це риса особистості, що характеризує її емоційну сферу. Це схильність до переживання тривоги, що характеризуються низьким порогом виникнення реакції тривоги, як одного з основних параметрів індивідуальних відмінностей.

Тривога – емоційний стан, який виникає в ситуаціях невизначеної безпеки і проявляється у чекані несприятливого розвитку подій. Вона, також, може проявлятися як почуття погрожуючого характеру, безпомічності і невпевненості в собі, безсилля перед зовнішніми факторами, перебільшення їхньої могутності.

На думку З. Фрейда, тривога як така дає можливість особистості реагувати в загрозованих ситуаціях адаптивним способом. Вона є функцією «его» і призначення її полягає в тому, щоб попереджати людину про те, що насувається загроза, яку треба зустріти або уникнути. Залежно від того, звідки виходить загроза для «его» (із зовнішнього оточення, «ід» або «супер его»), Фрейд у своїй теорії виділяє три типи тривоги:

- 1 Реалістична тривога. Емоційна відповідь на загрозу та (чи) розуміння реальних небезпек зовнішнього світу (наприклад, небезпечні тварини). Реалістична тривога стихає, як тільки зникає загроза. У цілому, реалістична тривога допомагає забезпечити самозбереження.
- 2 Невротична тривога. Емоційна відповідь на небезпеку того, що неприйнятні імпульси з боку «ід» стануть усвідомленими. Вона

обумовлена страхом, що «**его**» виявиться нездатним контролювати інстинктивні спонукання.

- 3 Моральна тривога. Коли «**его**» відчуває загрозу покарання з боку «**супер его**», результатом є емоційна відповідь. Моральна тривога виникає завжди, коли «**ід**» прагне до активного висловлювання аморальних думок чи дій, і **супер его** відповідає на це почуттям провини, сорому або самозвинувачення. Моральна тривога походить від об'єктивного страху батьківського покарання за якісь вчинки або дії (наприклад, за непристойні лайки або крадіжки у магазині).

Іноді саме тривога може ставати причиною мобілізації потенційних можливостей. У зв'язку з цим розрізняють також мобілізуючу тривогу і розслаблюючу. Але який вид тривоги буде відчувати людина частіше - багато в чому залежить від стилю виховання в дитячому віці. Якщо батьки постійно намагаються переконати дитину в його безпорадності, то в майбутньому в певні моменти він буде переживати розслаблюючу тривогу, якщо ж, навпаки, налаштовують сина чи дочку на досягнення успіху через подолання перешкоди, то у відповідальні моменти він буде зазнавати мобілізуючу тривогу.

Прояви тривоги як почуття занепокоєння, невпевненість у правильності своєї поведінки, є невід'ємною частиною емоційного життя будь-якої людини. Діти, як недостатньо підготовлені до подолання тривожних ситуацій, часто вдаються до брехні, фантазіям, стають неуважними, сором'язливими. Що може свідчити про підвищений рівень тривожності. Адже тривожність - це багатозначний психологічний термін, яким описують як певний стан індивіда в обмежений момент часу, так і стійку властивість будь-якої людини. І рівень тривожності – це показник індивідуальної чутливості до стресу та схильність відчувати більшість ситуацій як загрозливі. Дуже висока тривожність є суб'єктивним проявом особистості. Вона може бути викликана емоційними і невротичними зривами, конфліктами, психосоматичними захворюваннями .